

НАШ ЈЕЗИК
LIII СВ. 2

УРЕЂИВАЧКИ ОДБОР

др Рајна ДРАГИЋЕВИЋ, др Јелена ЈОВАНОВИЋ СИМИЋ,
др Весна ЛОМПАР, др Драгана МРШЕВИЋ РАДОВИЋ,
др Марина НИКОЛИЋ, др Мирослав НИКОЛИЋ,
др Борђе ОТАШЕВИЋ, др Милица РАДОВИЋ ТЕШИЋ,
др Стана РИСТИЋ, др Марина СПАСОЈЕВИЋ,
др Срето ТАНАСИЋ

Уредник
др СРЕТО ТАНАСИЋ

Секретар
др Марина Спасојевић

Рецензенти

др Рајна Драгићевић, др Владимир Живановић, др Владан Јовановић,
др Јелена Јовановић Симић, др Весна Ломпар, др Александар Милановић,
др Мирослав Николић, др Милица Радовић Тешић, др Марина Спасојевић,
др Срето Танасић

Према мишљењу Министарства за науку, технологију и развој Републике Србије
бр. 413-00-1715/2001-01 ова публикација је од посебног интереса за науку.

НАШ ЈЕЗИК, часопис за српски књижевни језик, покренуло је 1932. г. Лингвистичко друштво у Београду, на челу са Александром Белићем, који је уредио седам књига предратне серије, као и девет књига и први двоброј десете књиге у новој, послератној серији часописа. Од 1960. до 1975. г. (књ. X/3–4–XXI/1–2) уредник часописа био је Михаило Стевановић, а у периоду од 1975. до 1996. г. (књ. XXI/3–XXX) Митар Пешикан. Часопис је од 1996. до 2005. г. (књ. XXXI–XXXVI) уређивао Мирослав Николић.

Наш језик излази у две годишње свеске, које чине једну књигу. Издаје га и прима рукописе Институт за српски језик САНУ, Кнез Михаилова 36, ел. пошта: isj@isj.sanu.ac.rs, nasjezikisjsanu@gmail.com.

Штампа: Birograf comp d.o.o., Атанасија Пуље 22, Београд

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

81

НАШ језик / уредник Срето Танасић. – Год. 1, св. 1 (1932/33) – год. 8, св. 1 (1941); Н. с. књ. 1, (1949/50)–. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 1932/33–1941; 1949/50– (Београд : Birograf comp). – 23 cm

Полугодишње

ISSN 0027-8084 = Наш језик

COBISS.SR-ID 615951

НАШ ЈЕЗИК

Књига ЛШ

Св. 2 (2022)

САДРЖАЈ

Поводи

- Надомак првог века: часопис *Наш језик* у деветој деценији од покретања
(МАРИНА Љ. СПАСОЈЕВИЋ) 1–36

Чланци

- Прилог изучавању српског пуризма: квантитативна анализа случаја
(ДАНКО М. ШИПКА) 37–47
- Реконструкција граматичких дијалектизама као лингвотекстолошки
проблем (на грађи Његошевих пјесничких дјела) II
(РАДМИЛО Н. МАРОЈЕВИЋ) 49–66
- Лексичка средства за привлачење пажње у анотацијама информативних
текстова на интернету (ЂОРЂЕ Р. ОТАШЕВИЋ) 67–82

Прилози

- Дистрибуција силазних акцената у говору спикера РТВ Поморавље
(МИЉАНА Б. ЧОПА) 83–100

Библиографија

- Српска неолошка библиографија (ЈОВАНА В. ИВАНИШ, ВЕСНА Н.
ЂОРЂЕВИЋ, МАРИНА М. НИКОЛИЋ) 101–124

Прикази

- Ивана Антонић, *Временски односи у језику Андрићеве нарације*
(СРЕТО З. ТАНАСИЋ) 125–130
- Данко Шипка, *Словенски језици: генеалогича и идеологија*
(РАЈНА М. ДРАГИЋЕВИЋ) 131–136
- Мирчета Вемић, *Речник кариографских појмова*
(МАРИЈА С. ЂИНЋИЋ) 137–140

Зборник *Лексикологија и лексикографија у светлу актуелних проблема*
(МИЛИЦА Л. РАБРЕНОВИЋ) 141–147

Зборник *Актуелна ишћања лексикологије и лексикографије српског
језика* (ЈОВАНА В. ИВАНИШ) 148–153

In memoriam

Милосав Ж. Чаркић (РУЖИЦА С. ЛЕВУШКИНА)..... 155–160

Прикази

Ивана Антонић, *Временски односи у језику Андрићеве нарације**

Монографија угледног професора савременог српског језика са новосадског Филозофског факултета Иване Антонић, поред *Уводне белешке* на почетку (7–20), компонована је од пет поглавља: I. Темпорална детерминација сентенцијалном формом, са једним радом: *Сентенцијална темпорална детерминација у Андрићевим приповећкама из аустроугарског периода 1892–1922*; II. Темпорална детерминација номинално-падежном формом, са једним радом: *Номинално-падежна темпорална детерминација у Андрићевим приповећкама из периода 1925–1941*; III. Темпорална детерминација адвербијалном формом, са пет радова: *Адвербијална темпорална идентификација у Андрићевом роману На Дрини ћурија*; *Адвербијална темпорална квантификација у Андрићевој Травничкој хроници*; *Адвербијална темпорална фреквенција у Андрићевој Проклејој авлији*; *Адвербијална темпорална квантификација: брзина (/ темпо) у Андрићевом Омерџашу Лајасу*; *Адвербијалне лексеме као индикатори значења изненадно јојављивања у времену у Андрићевој прози*; IV. Темпорална континуираност, са једним радом: *Темпорална континуираност у Андрићевој Госпођици*, и V. Темпорална конфигурација на међуреченичном нивоу, са једним радом: *Темпорална конфигурација на међуреченичном нивоу у Андрићевом незавршеном (реконструисаном) роману На сунчаној страни*. На крају књиге су *Извори грађе* (323–324), *Литература* (325–336), *Симболи и скраћенице* (337–340), *Именски регистар* (341–342) и *Предметни регистар* (343–354).

На почетку бих указао на два момента који ову монографију чине посебно значајном. Наиме, Иво Андрић није само значајан за свака, па и језичка, истраживања зато што је једини српски нобеловац. Још много прије Нобелове награде он се уврстио међу српске књижевнике који

* Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића, 2021, 356 стр., 18 см

су у својим дјелима подигли српски књижевни језик на ниво модерног стандардног језика, који је академик Александар Белић тридесетих година прошлог вијека означио као *београдски сѝил*. Он је кроз XX вијек наставио са изграђивањем модерног српског језика. И моји увиди говоре да нема ниједне језичке датости карактеристичне за савремени српски стандардни језик а која се не сусреће и у Андрићевом језику. С друге стране, опредјељење аутора за бављење временским односима у Андрићевој прози има научни значај и јер је временска категорија једна од најзначајнијих синтаксичко-семантичких категорија. У наставку ћу у најкраћем представити садржај монографије.

У раду из првог поглавља *Сенѝиенцијална ѝемѝорална деѝтерминација у Андрићевим ѝриповеѝкама из аустроугарског ѝериода 1892–1922* (23–60) Ивана Антонић анализира временску детерминацију управне зависном временском реченицом у сложеној у Андрићевом прозном дјелу из најраније фазе његовог стварања, до 1922, како је она ту фазу назвала – из аустроугарског периода. То су приповијетке *Луѝ Алије Ђерзелеза, Дан у Риму, За логоровања, Жена од слонове косѝи* и *Ђоркан и Швабица*. Као што сам напоменуо, Александар Белић је уврстио и Иву Андрића међу творце савременог српског стандардног језика, у који се Вуков књижевни језик развио првих деценија XX вијека. Отуда није изненађење налаз И. Антонић да се анализирана појава не разликује од онога што показује цјелокупно његово дјело, односно да се у, цјелини гледано, подудара са стањем у српском стандардном језику, какво је у овом погледу било (и) крајем XX вијека. Аутор је показао који се подтипови временске реченице јављају, везнике с којим се јављају, са подацима о фреквенцији, као и шта се не јавља у овим приповијеткама.

У такође једином раду другог поглавља *Номинално-ѝадежна ѝемѝорална деѝтерминација у Андрићевим ѝриповеѝкама из ѝериода 1925–1941* (63–122) разматра се изражавање временског одређивања предикације падежним конструкцијама именица у Андрићевим приповијеткама насталим између два свјетска рата. Будући да се аутор ове монографије у претходном периоду интензивно бавио овим номиналним средствима временске детерминације, да је управо највише од свих проучавалаца савременог српског језика у новије вријеме писао уопште о синтакси и семантици падежа, имао је и добру предспрему за ову прилику, већ разрађен методолошки приступ и терминолошка рјешења. У раду је дат потпун опис средстава које српски језик има на располагању а које користи Андрић у приповијеткама овог периода. Показана је бројност падежних конструкција које се јављају, од оних

с великом фреквенцијом до једног броја с малом фреквенцијом, а наведене су и оне предлошко-падежне конструкције које нису уочене у посматраном корпусу.

Како је на почетку речено, треће поглавље доноси пет радова из истог тематског круга. Рад *Адвербијална темпорална идентификација у Андрићевом роману На Дрини ћурија* (125–158) доноси детаљан опис улоге временских прилога у временском одређивању предикације у реченици, како у апсолутној тако и у релативној временској детерминацији. Аутор је прво дошао до списка временских прилошких ријечи у овоме роману, што је приближно броју 120, са много већим бројем појављивања. И овај рад, због богате грађе у роману на којој је заснован, доноси сигурне закључке и потпун увид у то како Андрић користи овај вид изражавања временске категорије у своме знаменитом роману. Показало се опет да стање у Андрићевом роману не одступа од стања у савременом српском језику.

У раду *Адвербијална темпорална квантификација у Андрићевој Травничкој хроници* (159–182) И. Антонић анализира употребу прилошких ријечи у једном типу временске детерминације предикације у реченици – у временској квантификацији, тј. временском одмјеравању трајања предикације – у чувеном Андрићевом роману. Она је извршила опет темељиту и детаљну анализу на богатој грађи, и то подзначања: темпорална квантификација линеарног типа – лонгитудиналност, и темпорална квантификација пунктуално-линеарног типа – ингресивност (/временска аблативност) и терминативност (/временска адлативност). Послије овако детаљне анализе И. Антонић изводи закључак да се (ни) у овом погледу Андрићев језик не разликује од савременог српског језика.

У раду *Адвербијална темпорална фреквенција у Андрићевој Проклејој авлији* (183–212) Ивана Антонић је описала један тип временске детерминације предикације, опет претежно прилошким ријечима, у наведеном Андрићевом роману. У питању је исказивање временске фреквенције с посебним освртом на значења репетитивности и периодичности као семантичка субпоља темпоралне фреквенције. У истраживању је утврдила списак прилошких ријечи којима се ово семантичко субпоље исказује, као и оних фразних структура које се могу користити у исту сврху (нпр. *још једном*, *неколико љућа* и сл.). Аутор је показао језичке сличности овог Андрићевог романа с другим, али и неке језичко-стилске посебности.

У раду *Адвербијална темпорална квантификација: брзина (/темпо)* у Андрићевом *Омерташи Лајасу* (213–240) предмет пажње је један

посебан вид темпоралне квантификације, тј. описује се како се прилошким ријечима исказује брзина одвијања глаголске радње/ситуације у времену. Анализирано је како се у разматраном дјелу ово значење исказује прилошким ријечима и фразним падежним конструкцијама. Анализа је показала да се Андрић мајсторски користи овим средствима, иначе ниске фреквенције, којим српски језик на овоме плану располаже.

Посљедњи рад у овоме поглављу под насловом *Адвербијалне лексеме као индикатори значења изненадног појављивања у времену у Андрићевој прози* (241–266) бави се једном посебно занимљивом темом. Разматрају се прилошке ријечи које служе за исказивање наведеног значења у реченици. На богатом језичком материјалу из Андрићевих прозних дјела И. Антонић је утврдила синтаксичко-семантичке околности у којим се са овим ријечима у функцији одредбе предикације остварује значење изненадности – граматички параметри глаголског вида / аспекта реченичне предикације – перфективност : имперфективност, глаголског времена с обзиром на обележје динамичност (+) : динамичност (–) и глаголске ситуације с обзиром на тип – активност : стање : остварење : достигнуће. Овај рад има посебан значај и зато што је о овој датости српског језика досад написано мало радова. Зато овај рад својим захватом у разматрану појаву доноси резултате који далеко превазилазе само допринос опису језика у дјелу нашег нобеловца. Тако аутор на крају закључује да се у овом случају ради о дифузној семантици, али и да у већини разматраних случајева структуре којим се ово значење исказује „недвосмислено припадају темпоралном семантичком пољу, тј. да се у њима остварује темпорални детерминатор“ (263).

У једином раду четвртог поглавља *Темпорална континуираност у Андрићевој Госпођици* (267–292), који је у ствари наставак Антонићкиних истраживања временске детерминације, описано је једно потпоље поља темпоралности. У њему Ивана Антонић је описала средства којима се ово значење исказује: глаголским лексемама са инхерентним обележјем континуираности, потом претежно лексичким јединицама, и то прилозима као категоријалном класом речи, а у неким случајевима и номиналним предлошко-падежним структурама. Аутор је послје анализе језичке грађе и овај пут закључио да Андрићев језик врло добро представља савремени српски језик.

Последњи рад у монографији *Темпорална конфигурација на међуреченичном нивоу у Андрићевом незавршеном (реконструисаном) роману На сунчаној страни* (295–322) такође се бави временом – истраживањем синтаксичко-семантичких карактеристика исказивања

времена на реченичном и међуреченичном нивоу, чиме се аутор бавио и у неким својим ранијим радовима. Другим ријечима, испитују се, описују и тумаче временски односи унутар сложених реченица са односом координације или у низу самосталних реченица одређене цјелине. Резултати истраживања стављају се у однос према стању које у овом погледу показује савремени српски језик. Аутор овај рад закључује запажањем да је „по синтаксичком уобличавању компонованих реченичних структура, а посебно минималних текстуалних сегмената са оделитим реченицама у непосредној семантичкој корелацији на међуреченичном нивоу, језик овога романа синтаксички особен и са становишта наративног дискурса тадашњег времена веома модеран, управо супротно од онога како се обично процењује синтакса Андрићевог језика у већини његових кратких приповедачких наратива и обимних романескних форми“ (320).

Неспорно је да се ради о монографији коју красе изузетни квалитети. У њој је Ивана Антонић детаљно и на богатом материјалу из језика прозних дјела Иве Андрића описала једну од најзначајнијих синтаксичко-семантичких категорија – темпоралну. Монографију одликује и одличан теоријско-методолошки приступ у потпуности усклађен с темом истраживања. Извршена је на богатом језичком материјалу Андрићеве прозе потпуна синтаксичко-семантичка анализа језичких јединица које учествују у исказивању категорије темпоралности. Коришћен је аналитички и дескриптивни метод. Добили смо монографију у којој је детаљно описана једна од најзначајнијих синтаксичко-семантичких категорија у језику прозног дјела нашег нобеловца. Она даје и нових увида у остваривање те категорије у савременом српском језику. Тако аутор у закључку истраживања једне појаве из домена темпоралности у роману *Госпођица* каже и: „добijени резултати омогућиће с једне стране употпуњавање концепта семантичког поља темпоралности, које је устројено на основу резултата мојих ранијих истраживања, а с друге стране открило ми је и визуру за једно ново истраживање“ (290). У истом раду И. Антонић истиче да је (joш једном) потврђено да језик Андрићевог дјела може представљати поуздан ослонац за посматрање синтаксичко-семантичких појава у савременом српском језику, како сам на почетку овог приказа истакао да и моји увиди у Андрићев језик говоре, због чега га код готово свих истраживања и укључујем у корпус. Кад се зна да је аутор ове монографије наш најплоднији проучавалац ове синтаксичко-семантичке категорије у савременом српском језику, онда је јасно да је овако висока оцјена монографије утемељена. Ова

монографија биће драгоцјена и код будућих стилистичких изучавања Андрићевог књижевног дјела.

Према критеријумима који се могу узимати у обзир у оваквим приликама монографија *Временски односи у језику Андрићеве нарације* Иване Антонић представља узорно научно дјело. Имајући у виду речено, и много још квалитета овог дјела који овдје нису могли бити истакнути, с посебним задовољством читаоцима препоручујем ову монографију.

*Срејко З. Танасић**

Институт за српски језик САНУ, Београд
АНУРС, Бања Лука

* sretotanasic@yahoo.com